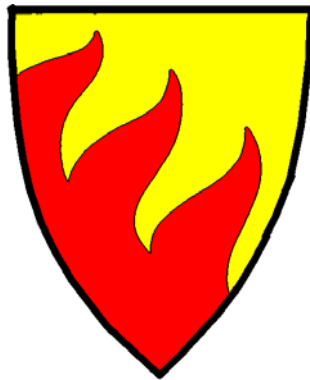

Kommuneplan 2004-2016

Sør-Varanger kommune

Som vedtatt av Sør-Varanger kommunestyre i møte 05.10.05

Det artige landet

Æ bor i det artige landet
som både e hompat og flatt
Om sommer'n e natta som dagen
Om vinter'n e dagen som natt

Det' stappfullt av kjempegod plass overalt
På himmel'n der flammer det mest
når det' kaldt
Der flammer det mest når det' kaldt

Æ bor i det artige landet
kor uvær e virkelig vær
Kor gråstein' e full utav farga
Og ved ikke vokser på trær

Når folk drar på åran, først da får dem ro
Og folk dem ror forttest når motvind' e god
Ror forttest når motvind' e god

Æ bor i det artige landet
kor fjellet kan bade i hav
I lavlandet finner vi høyet
I høylandet vokser det lav

Når rein spiser lav, så kan ku spise høy
Når sauen blir lamme', da får dem det skøy
Blir lamme', da får dem det skøy

Æ bor i det artige landet
kor tida og tankan kan fly
Kor sola kan trille på vannet
Og bygda kan kalle sæ by

Det øste i vest og det syda i nord
Det artige landet ligg her kor æ bor
Det landet ligg her kor æ bor

(Ivar Thomassen)

Del I

Samfunn

INNLEDNING

Kommunene er gjennom Plan- og bygningsloven § 20-1 pålagt en løpende kommuneplanlegging. Hovedmålet med denne er å avklare hvordan kommunen som organisasjon skal bidra til å utvikle lokalsamfunnet i ønsket retning. Kommuneplanen skal være et overordnet styringsinstrument, hvor visjonene og målene beskrives. Vegen til målene skal utvikles og underbygges av sektor- og handlingsplaner.

Kommuneplanen skal an vise mål og strategier med perspektiv ut over den enkelte kommunevalgperiode. Den skal være en rettesnor for administrasjonen, samtidig som planen skal være med på å gi befolkningen og privat næringsliv størst mulig grad av forutsigbarhet om hva som vil være kommunens satsingsområder, så vel for ressursbruk som arealbruk.

Sør-Varanger kommune har tidligere utarbeidet områdeplaner for arealutnyttelse, herunder en egen kystzoneplan. For perioden 1993-2003 vedtok kommunestyret målsettinger, strategiske satsingsområder og virkemidler for en ønsket samfunnsutvikling. Disse planer ble imidlertid ikke revurdert i perioden, og fremstår i dag som mindre hensiktsmessige på flere områder. Arealdelen av kommuneplanen er juridisk bindende, men det er i de senere år innvilget en rekke dispensasjoner/unntak. Plansystemet blir dermed ikke det styringsverktøy som det er ment å være. Samtidig er det på flere virksomhetsområder vedtatt handlingsplaner, uten at disse i tilstrekkelig grad er forankret i den samlede ressurstilgang.

Fra sentrale myndigheter er det kommet signaler om at det er ønskelig med en dreining fra tradisjonell sektorplanlegging til en mer helhetlig samfunnsplanlegging. Kommuneplanen må da utvikles til å bli kommunens *sentrale* dokument for å fastsette overordnede politiske mål, foreta prioriteringer, samordne virksomheter og utvikle fellesstrategier på tvers av sektorer og etater.

Kommunen som organisasjon kan likevel i liten grad *beslutte* hvordan Sør-Varanger skal utvikle seg i fremtiden. Kommuneplanen skal imidlertid være et redskap for å kunne møte utfordringene på en systematisk måte.

Kommuneplanens samfunnsdel skal, med utgangspunkt i generelle utviklingstrekk og nå-situasjonen, analysere behov, utfordringer og muligheter, for deretter å peke ut de prioriterte satsingsområder. Kommuneplanen er dermed et *politisk* dokument, hvor målet også er å utvikle, tilpasse og iverksette nasjonal og regional politikk på lokalt nivå. I planen må det derfor også gis signaler om kommunens prioriteringer på saksområder hvor de endelige beslutninger tas av andre.

Universell tilgjengelighet skal være førende for all planlegging i Sør-Varanger kommune, slik at alle innbyggere gis mulighet til å bruke hele sitt potensiale; fysisk, intellektuelt og skapende.

VÅRE YTRE RAMMEBETINGELSER

Omstillinger i lokalsamfunnet

Gjennom hele 1900-tallet har Sør-Varanger-samfunnets utvikling nesten utelukkende vært basert på to forhold; Staten som tilnærmet enerådende grunneier og Sydvaranger ASA som utvinner og foredler av lokale malmressurser. Bortsett fra primærnæringene var privat næringsvirksomhet for en stor del knyttet til vare- og tjenesteproduksjon overfor hjørnesteinsbedriften og dens ansatte.

Ved Stortingets behandling av St.prp nr 80 (1991/92) ble det vedtatt en vesentlig reduksjon i virksomheten ved Sydvaranger ASA, samtidig som det ble gitt bevilgning til omstilling av lokalsamfunnet. Ved behandling av St.prp. nr 62 (1995/96) ble det besluttet avvikling av selskapets malmbaserte virksomhet og salg av Statens aksjepost. Varanger Kraft AS og Sør-Varanger kommune er i dag eiere av selskapet, som har endret formål til å være utvikler av ny næringsvirksomhet, basert på selskapets eiendommer og øvrig kapital.

Sentrale forsvars- og sikkerhetspolitiske vurderinger medførte at militærvesen og politi har hatt betydelig sysselsettingseffekt i kommunen etter 2. verdenskrig. Ellers i offentlig sektor har, i tillegg til den kommunale forvaltning, sykehus og videregående undervisning tradisjonelt vært vesentlig for et variert arbeidstilbud, med ringvirkninger til annen virksomhet.

Ved inngangen til 2000-tallet stilles nye krav til ressursutnyttelse og rasjonalisering i offentlig sektor. Forsvaret er under omorganisering og sykehusdriften regionaliseres med Staten som eier. Også andre offentlige tjenester er i endring eller (del)privatiseres. Prinsippet for, og omfanget av, statlige overføringer til kommuner og fylkeskommuner er satt på dagsordenen, sammen med størrelsen på forvatningsenhetene.

Nasjonalt kan vi registrere en dreining fra distriktpolitikk, hvor støtte og investeringer ble desentralisert med formål å opprettholde bosettingsstruktur og utjevne levekår, til regionalpolitikk, hvor kapital og arbeidskraft søkes kombinert i miljøer hvor private investorer ønsker å etablere virksomhet ut fra rent forretningsmessige prinsipper.

I sum innebærer dette at selv om Sør-Varanger-samfunnet i det vesentlige har klart omstilling fra ensidig industristed til mer variert vare- og tjenesteproduksjon, må det i plansammenheng fortsatt fokuseres på endringsdyktighet, i takt med de ytre rammebetingelser.

Betydningen av en åpnere grense mot øst.

I løpet av de senere år har person- og varetransport over grensen til Russland vist stigende tendens, med positive bidrag for detaljhandel og serviceproduksjon i lokalt næringsliv. Mer åpen grense har også fått sosiale konsekvenser for lokalsamfunnet. Personer med russisk bakgrunn har blitt en ikke uvesentlig del av befolkningen.

På tidlig 90-tall inngikk en rekke lokale bedrifter intensjons- og forretningsavtaler med russiske partnere. Nær 100 lokale foretak oppga i 1995 å ha aktivitet på det russiske marked. Antallet har siden sunket. Ulik forretningskultur, russisk lovgivning, ustabile valutakurser og mangel på risikovillig kapital har vært gjennomgående begrunnelser for hvorfor bedrifter har

trukket seg ut. Russland vurderes nå å være i en fase av større politisk og økonomisk stabilitet, som igjen kan føre til økt næringsmessig samarbeid.

Den innsikt i russisk språk, kultur, næringsliv og politisk/økonomiske rammebetingelser som er tilgjengelig i Sør-Varanger, sammen med direkte kontakt mot russiske myndigheter gjennom generalkonsulatet på Kirkenes, kan gi lokalsamfunnet konkurransefortrinn som brohode mot øst. Av sentrale norske myndigheter er kommunen tildelt en slik funksjon.

Fiskeriindustrien i Finnmark har gjennom 90-tallet i stor grad basert seg på russisk råstoff. Russiske fartøy står for en vesentlig del av omsetningen i Kirkenes havn. Imidlertid legger nasjonale regler begrensninger på anløps- og oppholdstillatelse for skip som ikke er hjemmehørende i EU/EØS-området. Likeledes vil produkter basert på råstoff fra russisk flåte på en del områder bli møtte med handelshindringer ved eksport til EU.

En åpnere grense mot øst aktualiserer også planer om en nordlig sjørute til fjerne Østen. Her finnes allerede et marked for eksklusive marine produkter fra Finnmark. Et tilsvarende marked er under oppbygging på det amerikanske kontinent. Nye transportløsninger med skip og fly kan for disse produkter utvikle andre områder enn Europa til de viktigste eksport-markeder.

Samarbeidet i Barentsregionen.

På nasjonalt nivå ble Barentssamarbeidet formalisert med avtale mellom de nordiske land og Russland i 1993. Sekretariatsfunksjonen ble lagt til Kirkenes. Samarbeidet har utløst en rekke prosjekter, i første rekke innenfor miljø, forskning og utdanning, helse, kultur og regional infrastruktur. Imidlertid har Statens økonomiske engasjement gjennom Barentssekretariatet blitt betydelig nedtrappet.

Vennskapssamarbeidet mellom Petchenga rajon og Sør-Varanger kommune har utviklet seg til også å omfatte næringsrettede prosjekter, bl.a. innen landbruk, i tillegg til kulturelt og miljømessig samarbeid og utvekslinger. Tilsvarende samarbeid er under sterk opptrapping med Inari kommune, og i fellesprosjekter hvor alle disse tre kommuner er involvert. Sør-Varanger kommune har også et vennskapssamarbeid med Severomorsk.

Betydningen av norsk tilknytning til EØS.

Nasjonalt er næringsliv og infrastruktur i økende grad innrettet mot EU-landene. Dette antas å øke når en rekke nye stater blir medlemmer. Norsk medlemskap i EØS innebærer at en rekke EU-direktiv også gjøres gjeldende for oss. Med Sør-Varangers geografiske beliggenhet, og norsk deltakelse i Schengensamarbeidet, settes det begrensninger i samkvem og vareførsel fra markedet i øst, eller det kreves særskilte kontrolltiltak.

EU vedtok i 1999 en egen strategi for fastere samarbeid med Russland. De grunnleggende prinsipper for denne politikk er sammenfallende med norske interesser. Uten en aktiv norsk politikk på området, kan satsingen fra EU likevel føre til at andre grenseområder søker å posisjonere seg som utfordrere til Sør-Varanger som brohode mot Russland i nord.

Innen EU er igangsatt en rekke regionale programmer som også åpner for norsk deltakelse, med statlig og regional delfinansiering. Av særlig interesse for forvaltning og næringsliv i Sør-Varanger vil være de grenseoverskridende prosjekt på Nordkalotten og i Barentsregionen.

Veterinærbestemmelsen innen EØS vil stille særlige krav om tiltak fra norsk side, dersom Kirkenes havn skal utvikle sitt potensiale som losse- og forsyningshavn for russisk fiskeflåte.

EØS-avtalens regler om offentlige anbud og offentlig støtte til privat næringsliv vil være bindende ved utbygging av infrastruktur, kommunale innkjøp, og for etablering og utvikling av lokale bedrifter.

For Sør-Varanger-samfunnet vil det være av stor viktighet at nasjonal og internasjonal forståelse for betydningen av handelssamkvem med Russland, og dermed behov for infrastruktur og andre tiltak som kan legge til rette for transitt av varer, mellomlagring og produktbearbeidelse, ikke kommer i skyggen av nasjonal politikk rettet mot EUs nye medlemsstater.

Ytre miljøpåvirkninger.

Russisk virksomhet på Kola har medført prøvesprengninger, utplassering av atomvåpen, atomdrevne fartøy og deponering av radioaktivt avfall. En vesentlig del av energiforsyningen er basert på atomkraft, fra verk som ut fra vestlig vurdering er mindre tilfredsstillende.

Det er registret målbare negative virkninger på natur og helse i Sør-Varanger som følge av utslipp fra smelteverket i Nikel.

En sterk fokusering på ovenstående forhold kan på kort sikt være uheldig i en markedsføring av kommunen som bo- og etableringssted. Dette må likevel underordnes behovet for å synliggjøre de latente trusler, og få intensivt så vel russisk som internasjonalt arbeid for å overvåke og redusere dem, eller bringe dem til opphør.

Utbygging av olje- og gassfelt i Nordvest-Russland, samt vedtak om å åpne norske felt i Barentshavet for petroleumsvirksomhet, innebærer klart positive muligheter for Sør-Varanger, men stiller samtidig økte krav til beredskap mot forurensning.

Beslutningen om nasjonale laksefjorder og den fremtidige forvaltning av fiskeressursene i Barentshavet, vil få direkte virkninger også i Sør-Varanger. Lokalt vil det spesielt knyttes interesse til konflikter mellom fangst av hvitfisk og forvaltning av kongekrabbebestanden i Varangerområdet.

LOKALE UTVIKLINGSTREKK OG NÅ-SITUASJON

Befolkningsutvikling

Sør-Varanger kommune hadde i 1977 sin hittil største befolkning med 10920 innbyggere. Usikkerhet omkring den malmbaserte virksomhet førte folketallet ned gjennom 80-årene, for deretter å stabilisere seg og igjen vokse svakt. Ved inngangen til 2000-tallet viser innbyggertallet igjen svakt fallende tendens. Statistisk fremskrivning indikerer liten endring frem mot 2010, hvoretter man forventer jevn vekst mot 2020.

Flyttetall viser at kommunen, i tillegg til reduksjonen i folketallet, har hatt en labil befolkning gjennom 90-tallet. Totalt er det registrert ca 6000 utflyttinger og 5200 innflyttinger. Dette indikerer at en stor del av befolkningen har liten stedstilhørighet og høy mobilitet.

Samtidig har bosettingsmønsteret endret seg. Kirkenes-Hessengområdet er i vekst, mens de øvrige deler av kommunen viser stagnasjon eller tilbakegang. Tilbakegangen er relativt størst i vest-distriktene. Totalt bor nå 78% av befolkningen på Kirkenes-halvøya.

Sør-Varanger-samfunnet har tradisjonelt hatt en markert overvekt av menn. Mot slutten av 90-tallet har dette jevnet seg ut, og i 1999 registreres for første gang kvinneoverskudd. Imidlertid er det bare aldersgruppen over 66 år som bidrar til dette. Gruppen 0-20 år har kjønnsmessig balanse, mens gruppen 30-66 år fortsatt er mannsdominert.

Omstillingen i lokalsamfunnet synes også å ha endret befolkningens aldersmessige sammensetning. Nasjonalt har det vært en relativ reduksjon i aldersgruppen 16-29 år, men denne tendens er forsterket i Sør-Varanger på grunn av fraflyttingen på 80- og 90-tallet. Noe av dette kan trolig også forklares ved at ungdom fra kommunen i større grad enn tidligere søker utdanning andre steder. Det ligger derfor en utfordring i å utvikle lokalsamfunnet slik at det blir attraktivt for disse å vende tilbake.

Utflyttet ungdom, sammen med de relativt store årskull fra slutten på 40-tallet, har økt befolkningens gjennomsnittsalder. Prognoser fra SSB viser likevel at det ikke blir vekst i antall personer over 66 år i kommunen før "fredskullene" når pensjonsalderen. Tendensen til endring i bosettingsstrukturen forsterker forskyvningen mot eldre innbyggere i kommunens ytterdistrikter.

Sør-Varanger har en relativt høy andel enslige forsørgere, 22% av alle barnetrygdmottakere.

Tilflytting fra utlandet har medført at 7% av befolkningen har utenlandsk statsborgerskap. Nær 10% av befolkningen har utenlandsk bakgrunn, med Finland og Russland som de største opprinnelsesland.

Sysselsetting

Avvikling av den malmbaserte virksomhet har hatt ringvirkninger til andre bransjer, som baserte mye av sin virksomhet på leveranser til Sydvaranger ASA. Bygg og anlegg, som opplevde et svært avventende marked i begynnelsen av 90-årene, har igjen hatt fremgang, for en stor del knyttet til offentlige oppdrag.

Privat tjenesteyting er i vekst. Det synes som om Kirkenes i større grad har lyktes med å etablere seg som handelssentrum for russisk kjøpekraft enn å styrke sin posisjon i norsk regionalt marked. Detaljhandelsbedriftene i Kirkenes anslår at ca 10% av omsetningen skyldes russisk handel, med hovedvekt på dagligvarer, innbo og jern-/byggningsvarer. Russisk flåte er grunnlag for tilnærmet all maritim tjenesteyting. Samlet er det beregnet at russisk virksomhet i Sør-Varanger, inkludert havneanløp, landing av fangst og skipsreparasjoner, representerer en årlig omsetning i størrelsesorden NOK 400 millioner. Reiselivsnæringen er i positiv utvikling, men fortsatt gjør sesongmessige svingninger det vanskelig å etablere hel-årlige arbeidsplasser. Verftsindustri og marint oppdrett har hatt problemer med å oppnå lønnsomhet.

Sysselsettingen i primærnæringene har de siste år vært stabil, men med liten lokal ringvirkning gjennom videreføring av råvarer. Ved statlige vedtak om vern er 20% av det produktive skogsareal båndlagt, og driftsgrunnlaget vesentlig forringet.

I privat sektor har kommunen bare en bedrift som etter nasjonal standard har flere ansatte enn øvre grense for SMB (små og mellomstore bedrifter).

I offentlig sektor er det gjennom omstillingsarbeidet skapt nye, varige, arbeidsplasser ved Trygdeetatens Innkrevningssentral i Bjørnevatn, samt Svanhovd Miljøsentor i Pasvik. Den kommunale forvaltning har i stor grad tilpasset seg endringene i folketallet, med stabilt 55 årsverk pr. 1000 innbyggere.

Av totalbefolkningen er 37% i ikke yrkesaktiv alder (under 17 eller over 66 år). Om lag 12,5% av innbyggere i yrkesaktiv alder er førtidspensjonerte.

Arbeidsmarkedet

Arbeidsledigheten i Sør-Varanger har tradisjonelt ligget på riksnivå eller under, og vesentlig under gjennomsnittstallene for Finnmark. Kommunen var derfor attraktiv for tilflytting fra kystkommunene. I siste halvdel av 90-tallet endret dette bilde seg. Ledigheten nådde en topp i 1997, da helt ledige og sysselsatte på arbeidsmarkedstiltak utgjorde 8,7% av den yrkesaktive befolkning på årsbasis.

Ledighetstallene følger i dag i all hovedsak svingningene for fylket, men det er store variasjoner i kjønn og alder. Ledigheten er 3-4 ganger større blant menn enn blant kvinner. I perioder med høy ledighet er det generelt vanskelig for ungdom uten arbeidserfaring å komme i jobb. Varige regionale forskjeller i arbeidsledighet er mobilitetsfremmende.

Når aldersgruppen 20-29 år allerede har hatt en sterk tallmessig reduksjon i kommunen, vil høy lokal arbeidsledighet representere en trussel og sentral utfordring. Samtidig viser det seg at både offentlig og privat sektor har problemer med å rekruttere stabil arbeidskraft til en rekke ledige stillinger. En utfordring vil da bli å minske det kompetansegap som er mellom tilbud og etterspørsel.

Utdanning

Omstilling i lokalsamfunnet stiller nye krav til kompetanse. En spesiell sterk vekst har det gjennom 90-årene vært blant arbeidstakere med universitets-/høyskoleutdanning av inntil 4 års varighet. Her ligger Sør-Varanger over landsgjennomsnittet, men kommunen har, til tross for jevn økning, fortsatt en mindre andel arbeidstakere med høyere utdanning ut over 4 år enn gjennomsnittet både for fylket og landet som helhet.

Generelt har offentlig sektor i større grad enn lokalt næringsliv etterspurt høyere utdanning. Det synes også som offentlig sektor i større utstrekning har hatt muligheter for å legge til rette for kompetansehevende tilleggs- og etterutdanning for sine ansatte. Et resultat av dette, sammen med at yngre kvinner på et tidligere tidspunkt enn menn søkte studieretninger som var uavhengige av hjørnesteinsbedriften, er at en større andel kvinner enn menn har høyere utdanning.

Økt utdanning er i seg selv mobilitetsfremmende. Ved større valgfrihet i jobbtilbud er det på ingen måte gitt at ungdom søker tilbake til hjemstedet etter endt utdanning. Mange unge finner sin partner i studietiden, noe som også kan påvirke valg av bosted. Tilflyttere vil ikke bare stille krav om relevant arbeid for begge, men også til bolig, barnehage, skole, helsetilbud, oppvekstmiljø og kulturtilbud. I distriktene vil det være viktig å tilby varierte kunnskaps-

baserte arbeidsplasser for begge kjønn, dersom man vil forsøke å motvirke ytterligere sentralisering av befolkningen til Kirkenes-halvøya.

Kirkenes Kompetansesenter er tildelt en sentral rolle på de områder det ikke gis selvstendige skoletilbud i kommunen. I tillegg til de oppgaver kommunen er tillagt overfor voksne elever og fremmedspråklige, skal senteret søke å skape en læringsarena mellom offentlige undervisningstilbud og partene i arbeidslivet, formidle etterspurt kompetanse fra eksterne institusjoner og fagmiljø, bl.a. ved hjelp av avansert teknologi, samt delta i arbeid med systemer som kan dokumentere og videreutvikle realkompetanse som finnes i lokalsamfunnet.

ØKONOMISKE PLANFORUTSETNINGER

Det er i dag svært vanskelig i et lengre perspektiv å forutse hovedtrekkene i den økonomiske utvikling i kommunal sektor. Kommunenes inntekter består i hovedsak av overføringer fra Staten gjennom årlige rammetilskudd og en del øremerkede midler. Andelen overføringer er så vesentlig at det til enhver tid vil være den nasjonaløkonomiske politikken som blir styrende for hva som blir overført til kommunal sektor.

Vi har tidligere erfart at justeringer av inntektssystemet har redusert overføringene til Sør-Varanger kommune. Nye endringer vil ventelig komme i planperioden. Allerede nå opplever vi at storbyenes økonomi får større oppmerksomhet i forbindelse med de statlige overføringer. Uten økte totalrammer kan det være grunn til å frykte at storbyenes problemer blir løst på bekostning av distriktskommunene.

Fra regjeringen er det signalisert behov for modernisering av alle norske kommuner. Flere prosjekt på dette område er initiert og støttet av Staten. Målet er en styrket kommunal tjenesteyting, samtidig som kommunenes administrasjon totalt sett skal bygges ned. Samtidig med dette intensiveres arbeidet med å vurdere interkommunale løsninger og kommunesammenslutninger. Sør-Varanger kommune vil ikke bli uberørt av dette. Tvert om bør kommunen, som den største i Øst-Finnmark, være en pådriver for samarbeid og helhetlige interkommunale løsninger i regionen.

Kommunestyret vedtok ved behandling av økonomiplanen 2002-2005 følgende økonomiske målsetting:

Netto driftsresultat skal i 2003 og resten av planperioden være minst NOK 12 mill pr år, slik at kommunen kan disponere tilstrekkelige midler til investeringer og avsetning til styrking av likviditet og økonomisk handlefrihet.

Investeringer skal finansieres slik at de i minst mulig grad forverrer netto driftsresultat, låneopptak begrenses mest mulig.

Kommunens drift bedres ved:

- *Effektivisering av den løpende drift gjennom reforhandlinger, anbuds-/tilbudsrunder, omorganiseringer/restrukturerings og utnyttelse av teknologi*
- *Nedbetaling av lånegjeld med ekstraordinære avdrag*
- *Økt brukerbetaling av kommunale tjenester, der dette anses økonomisk forsvarlig*

- *Sanering av tjenestetilbud med lav brukerutnyttelse*

Ved inngangen til en ny kommuneplanperiode står Sør-Varanger kommune midt i en økonomisk snuoperasjon, som i alle fall vil vedvare ut 2005. Målet er å holde investeringene på et minimum, og redusere driftsutgiftene gjennom ulike omstillingstiltak. Bare på den måte er det mulig å skape et årlig netto driftsresultat som er forsvarlig.

Med de målsetninger og prioriteringer kommunestyret har satt for kommuneplanperioden, må det årlig oppnås et netto driftsresultat i størrelsesorden minst 3-4%, dersom kommunen skal ha tilstrekkelig egenkapital i de løpende investeringer, buffer mot skattesvikt og renteforvariasjoner, og en viss grad av politisk økonomisk handlefrihet.

De økonomiske forutsetninger for å nå kommuneplanens mål er dermed i seg selv en utfordring, og vil kreve at det hele tiden gjøres strategiske valg som ligger i forkant av utviklingen, hvor nye tiltak innføres i riktig rekkefølge og til rett tid.

Kommunen må i planperioden være forberedt på å gjennomføre moderniseringstiltak med sikte på å møte fremtiden på en mer målrettet og effektiv måte enn i dag. Samtidig må omstilling være en kontinuerlig prosess, og ikke baseres på ad hoc-løsninger når spesielle situasjoner oppstår.

EN BÆREKRAFTIG UTVIKLING

Sør-Varanger kommune har sluttet seg til den såkalte Fredrikstad-erklæringen om innsats for en bærekraftig utvikling. Erklæringen bygger på oppfordringen fra FNs miljøkonferanse i Rio de Janeiro i 1992, om at lokale myndigheter skulle søke å mobilisere egne innbyggere, organisasjoner og næringsliv gjennom lokale handlingsplaner, kalt Lokal Agenda 21 (LA 21). Målet er en samfunnsutvikling som sikrer livskvalitet og livsgrunnlag både i dag og for kommende generasjoner. Videre er det en målsetting at aktivitetene i samfunnet skal skje innenfor naturens bæreevne, både lokalt og globalt, og bidra til redusert miljøbelastning og en bevisst ressursøkonomisering.

Kommunestyrets vedtak innebærer at LA 21 skal være en naturlig og integrert del av kommunens planlegging på alle nivå, i drift, forvaltning og rapportering. LA 21-prinsippene skal bidra til å engasjere og bevisstgjøre befolkningen i deres handlinger og fremme medansvar og medbestemmelse i utviklingen av vår felles framtid.

LA 21-prinsippene kan kort sammenfattes slik:

- Skal omfatte både miljø og utvikling
- Skal heve kompetansen i kommunen om naturens kretsløp og bærekraftige løsninger innenfor produksjon og forbruk
- Skal redegjøre for hvordan lokalsamfunnet kan bidra til å løse globale miljø- og utviklingsproblemer
- Skal planlegge i et langsiktig tidsperspektiv
- Skal ha et helhetssyn og tenke tverrsektorielt
- Skal legge til rette for at hele lokalsamfunnet skal kunne delta

Kommuneplanen har et tidsperspektiv på 12 år. I et miljøperspektiv er dette kort tid. De valg som gjøres i kommuneplanen må også tas ut fra hvilke omstillinger som må starte allerede i dag for at Sør-Varanger også skal være et bærekraftig samfunn om 50-100 år.

Gjennom "Arbeidsboka", som ble distribuert til alle husstander i kommunen, ble befolkningen i 2001 invitert til å komme med synspunkter og forslag til samfunnsmessige forbedringer i et LA 21-perspektiv. Svarene er vurdert i kommuneplanprosessen. Imidlertid er flere av forslagene av en så detaljert eller lokal karakter at de mest hensiktsmessig bør innpasses i sektor- og handlingsplaner.

Sør-Varanger kommune har også sluttet seg til Kommunenes barne- og ungdomserklæring. Denne pålegger kommunen å spesielt invitere de yngre med i LA 21-prosessen, og at de kan delta på egne premisser. Det er igangsatt prosjekter i skoler og barnehager, og Barne- og ungdomsrådet har vært invitert i arbeidsgrupper for kommuneplanen. I planen er barn og ungdom utpekt som et særskilt satsingsområde.

Kommunen har tro på at barn og unges ideer om fremtidig miljøpolitikk kan omformes til tiltak som kan settes ut i livet. Kommunen kan ikke kreve at alle tanker og ideer er ferdigutviklet når de fremmes som forslag, men det er en politisk så vel som administrativ forpliktelse å stille seg åpne for de tanker og den kreativitet som unges samfunnsengasjement representerer, og bistå slik at de får det arbeidsrommet de trenger.

SAMFUNNSBEREDSKAP

I et samfunn som blir stadig mer teknisk og komplisert kan bortfall av sentrale funksjoner og ulykkeshendelser medføre omfattende problemer. Det blir derfor viktig ikke bare å ha en beredskap i de tilfeller situasjoner oppstår, men også å vite hvilke risiki som foreligger, sannsynligheten for at situasjoner inntreffer, og hvordan de kan forebygges. I St.meld 24 (1996/97) uttrykkes dette slik:

En reduksjon av samfunnets sårbarhet er et sentralt virkemiddel for beredskapsapparatet i arbeidet med å gjøre samfunnet mer robust; herunder å redusere omfang og skader av uønskede hendelser, både i krig og fred.

En følge av dette må være at sikkerhets- og beredskapsmessige hensyn tas inn som en sentral del av all samfunnsplanlegging. I erkjennelsen av at sikkerhet er en viktig premisse for all utvikling i lokalsamfunnet, må kommunen integrere beredskapstiltakene i sitt ordinære styringssystem, for rutinemessig iverksettelse når situasjoner oppstår. Kommunen vil svært ofte være den organisasjon befolkningen henvender seg til når kriser inntreffer. Det er derfor viktig at kommunen har oversikt også over andre virksomheters beredskap, og kan informere om dette.

Politisk motivert terrorisme har blitt et globalt problem som ikke kan ignoreres lokalt. For Sør-Varanger kommune vil dette i første rekke få betydning i oppbygging av en havnekontroll i samsvar med de internasjonale krav. Petroleumsaktiviteten i våre nærområder vil ikke bare øke fokus på den virksomhet som foregår lokalt, med også på de interesser som kan være terrormål i forhold til internasjonal politisk utvikling. I dette perspektiv er det viktig at forsvarets nærvær i kommunen ikke svekkes.

Plan- og bygningslovens § 68 pålegger kommunene å ta hensyn til sikkerhetsaspektet ved disponering og bruk av areal til de ulike formål.

Sør-Varanger kommune gjennomførte i forbindelse med 1000-årsskiftet en omfattende risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS). Endringer i ansvarsforhold og organisasjon, så vel som nye tiltak, utbygginger og bedriftsetableringer, gjør det nødvendig med en kontinuerlig oppdatering av ROS-analyser og beredskapsplaner.

Samfunnsberedskap skal i kommuneplanperioden være en prioritert oppgave. Bevisstheten om det kommunale ansvar skal styrkes ved at:

- Alle fag-, sektor- og handlingsplaner skal vurdere risiko og sårbarhet i virksomheten, og angi hvilke tiltak som skal settes inn for å forebygge uønskede hendelser
- Personell som får ansvar i krise- eller beredskapssituasjoner oppdateres og øves i sine gjøremål
- Den politiske og administrative kriseledelse øves i samarbeid med fylkesmannens beredskapsavdeling og andre virksomheter som har beredskapsansvar i kommunen
- Det utarbeides en samlet plan for kommunal beredskap, mediahåndtering og informasjon til befolkningen i krisesituasjoner

VISJON OG HOVEDMÅL FOR SØR-VARANGER-SAMFUNNET I 2016

Kommuneplanen er en svært overordnet plan, der ordlyd og presisjonsnivå i formuleringene skal gjenspeile helhet, overblikk og de *store* sammenhenger. Formuleringene vil derfor måtte bære preg av dette. Formuleringene skal tilkjenne kommunens ambisjoner, men det er samtidig viktig at man ikke beveger seg ned på delplaner og underliggende planers detaljnivå.

Kommunestyret vedtok under sak 0133/02 følgende visjon for hvordan kommunen skal oppleves av befolkningen og omverdenen ved planperiodens slutt:

Sør-Varanger kommune har utviklet seg til et selvfølgelig kommunikasjons- og næringsmessig senter i Finnmark, med nasjonalt etterspurt kompetanse på markedsforhold, logistikk, nærings- og kultursamarbeid i forhold til øvrige land i Barentsregionen.

Den positive utviklingen i næringslivet har skapt grunnlag for en befolkningsvekst i alle deler av kommunen.

Kommunen har, i takt med de økte behov, lagt til rette for hensiktsmessige bolig- og næringsareal, samtidig som det er ført en miljøpolitikk som har tatt vare på naturen både som en høstbar ressurs og et rekreasjonssted for befolkningen.

Offentlige og private tjenester er bygd ut og gir et kvalitativt tilbud som bidrar til å gjøre Sør-Varanger kommune til et foretrukket etableringssted for bedrifter, ungdom og tilflyttere i et internasjonalt miljø.

Kommunestyret ga i samme vedtak en tolkning av begrepet ”befolkningsvekst i alle deler av kommunen”. Planforutsetningen skal være en vekst mot 12000 innbyggere, og ta hensyn til at veksten kan innebære økt etnisk, religiøs og kulturelt mangfold. Samtidig fastslo kommunestyret at et sterkt sentrum er viktig for å tiltrekke seg innflyttere, spesielt ungdom.

På denne bakgrunn fremkommer denne kommuneplans *hovedmål*, som ble formulert slik:

Sør-Varanger kommune skal utvikles til et lokalsamfunn som gir grunnlag for befolkningsvekst i alle deler av kommunen. Arealdisponering og offentlig service og tjenesteproduksjon skal dimensjoneres ut fra en samlet befolkning på 12000 innbyggere ved planperiodens utløp, og ha en kvalitet som gjør kommunen attraktiv som bosted og for etableringer og knoppskyting i privat næringsliv.

Hovedmålet vil være retningsgivende for de politiske og administrative prioriteringer i hele den kommunale organisasjon i planperioden. Dette innebærer:

- Alle kommunens sektorplaner samordnes mot målet og de økonomiske forutsetninger som legges til grunn i kommuneplanen
- Kommunal service og tjenesteproduksjon må i særlig grad bygges ut på de områder som etterspørres av innbyggere i yrkesaktiv alder
- Arbeidstakere i yrkesaktiv alder, som av en eller annen grunn er ute av arbeidslivet, skal gis muligheter til arbeid
- Det må planlegges areal og kommunal infrastruktur for ca 600 nye boenheter, hvorav minst 500 må lokaliseres til de sentrumsnære områder på Kirkenes-halvøya
- Det må planlegges areal og kommunal infrastruktur for ca 1200 nye arbeidsplasser, fordelt på industriarbeidsplasser, handel, annen service og tjenesteyting
- Sjøvendte areal må forbeholdes virksomhet som er avhengig av tilknytning til sjø
- Kommunal tilrettelegging i distriktene bør konsentreres om de steder som har, eller vil få, en befolkning som gir grunnlag for lokal arbeidskraft og sentrale funksjoner som nærbutikk, skole, barnehage og kulturtilbud.
- En styrking av Kirkenes som regionalt senter for et variert handels- og kulturtilbud

SÆRLIGE SATSINGSOMRÅDER

Målet om at Sør-Varanger kommune skal ha en større befolkningsvekst enn de nasjonale prognoser tilsier, innebærer at kommunen i planperioden må prioritere de tiltak som antas å ha størst effekt ved valg av bosted. I St.meld 34 (2000/01) ”Om distrikts- og regionalpolitikken” beskrives utfordringene slik:

Selv om tilgangen på arbeidsplasser fortsatt har størst betydning for hvor folk velger å bo, blir bostedsønskene i større grad enn før påvirket av det totale tilbudet av tjenester, fritidstilbud, bosted og arbeidsplasser. Mange bedrifter i mer perifere strøk har problemer med å rekruttere kompetent arbeidskraft, mens det samtidig er mangel på arbeidsplasser for personer med høyere utdanning. Valg av

bosted vil variere ut fra kjønn og den fase i livet menneskene er i. Flyttetapene i distriktene er høyere for personer med høyere utdanning enn for andre grupper. Undersøkelser viser at mange ønsker å bo i mellomstore byer og tettsteder.

Den største mobilitet finnes blant yngre yrkesaktive. Det er følgelig dem og deres familiers ønsker og behov som i særlig grad må tilfredsstilles. Som en konsekvens av hovedmålet for planperioden valgte kommunestyret derfor følgende satsingsområder:

Næringsutvikling
Infrastruktur
Barn og ungdom
Kompetansebygging

NÆRMERE OM SATSINGSOMRÅDET ”NÆRINGSUTVIKLING”

I valg av satsingsområder innen næringsutvikling er det viktig å identifisere områder hvor det antas at kommunen har de største konkurransefortrinn. Faktorer som da blir bestemmende for hvordan kommunen skal tilrettelegge for ny virksomhet vil være:

- Vår beliggenhet nær Russland, Finland og Barentshavet
- Gode havneforhold med strategisk plassering så vel i forhold til et russisk transportbehov som til petroleumsvirksomhet i Barentshavet og en nordlig sjørute til fjerne Østen
- Et fjordsystem som gir mulighet for marint oppdrett i de minst værutsatte deler av Øst-Finnmark
- Natur og beliggenhet som grunnlag for reiseliv
- Lokal kompetanse innenfor tjenesteytende næringer som er lite avstands-påvirket, især innenfor IKT og konsulenttjenester
- Eksklusivt råstoff som grunnlag for så vel småscale som industriell matvareproduksjon
- Strategisk plassering for FoU-virksomhet, spesielt rettet mot miljø, natur- og ressurovervåkning og forvaltning i nordområdene

Kommunens oppgave er å legge forholdene til rette for privat næringsvirksomhet og verdiskapning. Dette krever et nært samarbeid mellom forvaltningen og næringslivets organisasjoner. Kommunens bidrag i dette samarbeidet skal være:

- En arealdisponering som gjør det mulig å stille nødvendig næringsareal til disposisjon, med tilstrekkelig kapasitet og kvalitet på den klassiske infrastruktur, og til en pris som er konkurransedyktig
- Gjennom reguleringsplaner og kulturpolitiske tiltak styrke Kirkenes som regionalt møtested og handelssenter
- At kommunens administrative og politiske apparat hurtig kan besvare og avgjøre henvendelser fra næringslivet
- At kommunens avgifts- og bevillingspolitikk er påregnelig og stabil, med en konsekvent holdning til dispensasjonssøknader
- At kommunen aktivt søker å påvirke næringslivets rammebetingelser overfor andre myndigheter, institusjoner og virksomheter

- At kommunen og næringslivet i fellesskap markedsfører Sør-Varangers potensiale og kvaliteter

Kommunen vil på sin side stille krav til næringsutøverne om:

- En miljø- og sikkerhetsbevisst holdning til drift og beredskap
- At tilgjengelighet for funksjonshemmede blir ivaretatt
- En positiv holdning til å integrere nye landsmenn i arbeidslivet
- Full konkurransedyktighet med tilbydere utenfra ved kommunale anbud

I erkjennelsen av at den enkelte bedrift gjennomgående er for liten og markedet svært ofte etterspør sammensatte produkter, skal kommunen legge til rette for, og delta i:

- Nettverksbygging og samarbeid mellom lokale bedrifter
- Satsing på regionalt samarbeid
- Kompetansenettverk og arenavvikling rundt bedriftene
- Kontaktnett mot eksterne kompetanse- og bedriftsmiljø
- Prioritering av fellestiltak og bransjemessig samarbeid ved bruk av de kommunale næringsfond

Målet for den kommunale næringspolitikk i planperioden skal være:

- **Det skal være attraktivt å ha, utvikle og etablere økonomisk og miljømessig bærekraftig næringsvirksomhet i Sør-Varanger**
- **Gjennom god informasjon om, og markedsføring av, Sør-Varanger skal kommunen bidra til å trekke nye etableringer til kommunen**
- **Bidra til å styrke eksisterende næringsliv, særlig små og mellomstore bedrifter**
- **Legge til rette infrastruktur som gjør det mulig, gjennom utvidelser, knoppskyting og nyetableringer, å skape 1200 nye arbeidsplasser innen produksjon, privat og offentlig tjenesteyting**
- **Posisjonere Kirkenes Havn som nasjonal knutepunkthavn i forhold til godsomslag i samhandel med Russland, og for basefunksjoner overfor norsk og russisk petroleumsvirksomhet i Barentshavet**
- **En arealdisponering som gjør det mulig å etablere ilandføringsanlegg og LNG-base i kommunen**
- **Bidra til å styrke og videreutvikle primærproduksjonen innen jordbruk, reindrift og fiske**
- **Et statlig omstillingsfond for skogbruksnæringen og alternativ økonomisk utnyttelse av Øvre Pasvik nasjonalpark, med satsing på økologisk turisme**
- **Bidra til økt videreforedling og verdiskapning i naturbaserte næringer, herunder mineraler og marint oppdrett**
- **Legge til rette for en velorganisert og samhandlende reiselivsnæring**
- **Bidra til å styrke Kirkenes som handelssenter og møtested i Barentsregionen.**
- **En videreutvikling av virkemiddelordningene i tiltakssonen for Nord-Troms og Finnmark**

- **Et nært samarbeid med Finnmark fylkeskommune som regional utvikler, og andre aktører innen næringsutvikling og finansinstitusjoner i regionen**

NÆRMERE OM SATSINGSOMRÅDET ”INFRASTRUKTUR”

I dette kapittel behandles så vel klassisk infrastruktur, representert gjennom areal- og kommunikasjonsplanlegging som tiltak som har til formål å styrke kommunens sosiale, kulturelle og miljømessige profil, både overfor egne innbyggere og besøkende.

Ambisjonen om å utvikle Kirkenes havn til et knutepunkt i trafikk med Russland og med funksjoner mot off shore petroleumsvirksomhet vil i planperioden kreve mer effektive løsninger for godsomslag mellom ulike transportmidler. De strategiske prosjekter på dette område vil være:

- Ny hovedinnsfartsåre frem til Kirkenes havn som leder tungtransport på E6 og til/fra Russland over Storskog utenom eksisterende tettbebyggelse
- Sikre tilstrekkelige bakareal ved eksisterende kaianlegg for omlasting, lagring og annen sjørelatert vare- og tjenesteproduksjon
- Sikre nye areal, av nødvendig størrelse for petroleumsrelatert virksomhet, til fremtidig havneutbygging
- Tilknytning mellom Kirkenes havn og det russiske jernbanenett
- Mellomriksveg til Finland over Pasvik

En positiv utvikling for næringslivet vil generelt være avhengig av:

- Gode kommunikasjonstilbud, spesielt flyruter, så vel innad i fylket som til Oslo/Tromsø og i tverrforbindelser til Finland og Russland
- Utbygging av høyhastighet bredbånd
- Tilrettelegging av reiselivsmessig infrastruktur
- Hurtigruta som transportmiddel og som internasjonal markedsfører av reiseliv i området
- Nærhet til sykehustjenester og videregående undervisning
- Et variert kulturtilbud
- Et velferdstilbud for sjøfolk og andre som har midlertidig opphold i kommunen i arbeidsøyemed

I erkjennelsen av at en befolkningsøkning mot 12000 innbyggere, basert på høy grad av tilflytting av yrkesaktive og deres familier, vil dette gjennom planperioden føre til i en økt etterspørsel av:

- Anslagsvis 600 nye boenheter, hvorav det store flertall vil være ønsket i sentrumsnære områder
- Anlegg av nye kommunale veger, vann- og avløpsløsninger
- Parkeringsløsninger i boligområder og i sentrum
- Arealer for lek og fritidssysler i nye boligfelt
- Andre tilbud til barn og ungdom (se satsingsområde Barn og ungdom)
- Helsevern og sosialtjenester

- Kulturtilbud og anlegg for fysisk utfoldelse
- Fritidsboliger og tilrettelegging for ulike former for friluftsliv

Målet for den kommunale innsats for tilrettelegging av infrastruktur i planperioden skal være:

- **Ny hovedinnsfartsveg til Kirkenes og havneområdet langs trase fra Kirkenes havn – tunnel horisontalt gjennom Kjerringstupet – langs fjorden mot Langøra – bro over til Langnes – tilknytning til dagens Jakobsnesvei ved Eidet – langs eksisterende veitrase til Kongsgammebukt – videre til Elvenes**
- **Mellomriksveg til Finland over Pasvik**
- **I prioritert rekkefølge tilrettelegge følgende arealer for sjøvendt næringsvirksomhet:**
 - Slambanken
 - Leirpollen/Tømmerneset
 - Jakobsnes
 - Reinøya
- **En tidsmessig Kirkenes lufthavn, med rutetilbud også til Finland og Russland**
- **Etablering av jernbaneforbindelse til Russland**
- **Opprettholde Hurtigrutas nåværende seilingsmønster**
- **Legge til rette for bredbånd datakommunikasjon til næringsliv og private**
- **Økt kapasitet på overføringsnett for elektrisk energi mellom Øst- og Vest-Finnmark**
- **I prioritert rekkefølge regulere følgende sentrumsnære områder for boligbygging og gjøre områdene byggeklare i takt med etterspørselen:**
 - Førstevannslia
 - Andrevannslia
 - Prestevannslia
 - Toppenfjellet
- **Utarbeide reguleringsplaner i distriktssentra**
- **Tilrettelegge fri- og grøntareal i boligfeltene**
- **Sikre areal til utfartsveger og løyper mellom tettbebyggelser og turterreng**
- **Tilrettelegge for funksjonshemmedes adgang til så vel offentlige bygg og anlegg, næringsbygg og til friluftsområder**
- **En bærekraftig forvaltning av utmark og sjøarealer i en balansert avveining mellom næringsinteresser, fritidsinteresser og vern**
- **To likeverdige sykehusstilbud for befolkningen i Finnmark, og et primærhelsetilbud uten ventetid**
- **En samordning av sosialtjenestens, arbeidsmarkedsetatens og trygdeetatens ressurser**
- **Satse på kultur, idrett og fritidstilbud, så vel overfor egen befolkning som i reiselivssammenheng, og overfor personer med midlertidig opphold i kommunen**

NÆRMERE OM SATSINGSOMRÅDET ”BARN OG UNGDOM”

Gode oppvekstvilkår for barn og ungdom vil kreve en helhetlig og tverrsektoriell innsats. Det er summen av tiltak som er avgjørende for om de unge opplever trivsel og tilhørighet til lokalsamfunnet. Samtidig hverken kan eller skal de offentlige tjenester og tilbud erstatte foreldreansvar, frivillige organisasjoners innsats, stimulans til egenaktivitet eller dugnadsånden i nærmiljøet.

I et samfunn hvor begge kjønn ønsker å være yrkesaktive, samtidig som oppløste samboerforhold og ekteskap innebærer et relativt høyt antall enslige forsørgere, øker etterspørselen etter tjenester som gjør det mulig å kombinere arbeid og foreldrerollen allerede fra barnas første leveår. Trygghet for barn og unges oppvekstvilkår får dermed ikke bare betydning for de unge selv, men også for foreldregenerasjonens valg av bo- og arbeidssted.

Arbeidslivet vil i fremtiden stille store krav til de ansattes evne til å tilegne seg ny kunnskap. Det beste grunnlag vil da være at vi helt fra det første møte med skoleverket opplever at kvalitet og ansattes kompetanse og holdninger stimulerer til et spennende, inkluderende, utviklingsrettet og aktivt læringsmiljø.

Sør-Varanger-samfunnet kjennetegnes allerede av et etnisk, religiøst og kulturelt mangfold. Så vel nasjonale prognoser som kommunens egne ambisjoner om økning i folketall og samkvem med naboland, vil etter all sannsynlighet øke det internasjonale innslag. Møteplasser som fremmer integrering og antirasistiske holdninger blant barn og unge er viktig for å oppleve tilhørighet i fellesskapet.

Sør-Varanger har et bredt undervisningstilbud i den videregående skole, med hele Finnmark som rekrutteringsområde. Borteboende elever utgjør, sammen med soldater som gjør førstegangstjeneste ved GSV, et betydelig innslag i ungdomsgruppen.

Lag og foreninger har tradisjonelt stått for mange av de unges fritidsaktiviteter. I dagens ungdomskultur ser vi også at nye strukturer, med løsere organisasjonsformer, har et høyt aktivitetsnivå. Ny teknologi har skapt PC- og videobaserte ungdomsaktiviteter som samtidig kan være isolerende uten arenaer for samhandling. Skillet mellom organisert og uorganisert ungdom er til en viss grad utvisket. Dette innebærer at også kommunen må utvikle nye samarbeidsformer, dersom barn og ungdom skal få reell medinnflytelse på egne oppvekstvilkår.

Alkoholforbruket i samfunnet er økende. Andre former for rusmidler har også funnet vegen til Sør-Varanger. Den seksuelle debutalder er lavere enn tidligere. Ungdommens kostholdsvaner er endret, og deres fysiske kondisjon generelt svakere. Alle disse forhold øker behovet for forebyggende tiltak og holdningsskapende arbeid.

Målet for den kommunale innsats innrettet mot barn og ungdom skal i planperioden være:

- **Barn og ungdom skal sikres et oppvekstmiljø basert på trygghet, trivsel og tilhørighet, som bidrag til vekst og utvikling både sosialt og faglig**
- **De unge skal gis medbestemmelse i planlegging, beslutninger og ved gjennomføring av aktiviteter som påvirker deres hverdag**
- **Bevisstgjøre barn og ungdom om lokal historie og våre flerkulturelle tradisjoner**

- Fremme verdier som toleranse og respekt for alle mennesker
- Likeverd og tilgjengelighet skal være retningsgivende for de tiltak som iverksettes
- Gi barn og unge økt forståelse for de miljømessige utfordringer og en bærekraftig utvikling
- Full barnehagedekning, med åpningstider tilpasset arbeidslivets behov
- Skolebygg og læremidler skal være tidsmessige og tilpasset arbeidsformene
- Trygge skoleveger og trafikksikre boområder
- Et transporttilbud som gjør det mulig for ungdom i videregående skole fra kommunens ytterdistrikter å bo hjemme
- En kulturskole som er åpen for nye uttrykksformer og fremmede kulturer, og med tilbud i distriktene
- Stimulere og legge til rette for frivillig innsats sammen med foreldre, lag og foreninger
- Legge til rette for egenaktivitet ved å anlegge gode leke- og fritidsareal i nærmiljøet. Utnytte skolebygg som møteplass i fritiden
- Stimulere til ungdomskontakt over grensene, og deltakelse i internasjonale prosjekter
- Samarbeide med Finnmark fylkeskommune og Forsvaret om fritids-tilbud for ungdom med midlertidig opphold i kommunen
- Stimulere næringslivet til å tilby skoleungdom sommerjobber
- Et forebyggende helsearbeid som møter ungdommen på deres egne premisser

NÆRMERE OM SATSINGSOMRÅDET ”KOMPETANSEBYGGING”

For enkeltmennesket kan det å tilegne seg ny kunnskap og være med i spennende læringsprosesser være et gode som har verdi i seg selv. Arbeid med kunnskapsressurser og kompetanse er stadig viktigere også for arbeidslivet, dersom virksomhetene skal makte å møte de løpende utfordringer. Et tilrettelagt tilbud for ny kunnskap vil kunne være medvirkende i valg av bosted og for etableringen av innovative bedrifter.

Det norske kostnadsnivå medfører at vi i mindre grad kan konkurrere på verdensmarkedet med standardprodukter. Både privat og offentlig sektor er derfor avhengig av å holde en høy innovasjonstakt, hvor kunnskapsbasert verdiskapning blir en innsatsfaktor på lik linje med de materielle ressurser. Velferdssamfunnet vil dermed i fremtiden være avhengig av kompetansefornyelse, skapt av teknologiske nyvinninger og omstillinger i produksjon og organisasjon.

Kompetanse har tradisjonelt vært knyttet til utdanning og vitnemål. I de senere år har realkompetanse kommet mer i fokus, og det er etablert systemer for dokumentasjon og verdsetting av denne. Det er også gitt åpning for studier på høyere nivå, basert på realkompetanse. Andre kvaliteter, som skaperevne og initiativ inngår i dag i manges definisjon av kompetansebegrepet. Kompetansebygging vil da si å videreutvikle de menneskelige ressurser slik at både individ og samfunn bedre blir i stand til å møte de fremtidige utfordringer.

Sør-Varanger har allerede arbeidskraftressurser med utenlandsk bakgrunn. Andelen antas å øke i planperioden. Ordningen med yrkesprøve, hvor utlendinger som ikke kan dokumentere innhold og kvalitet i yrkesutdanning eller arbeidserfaring fra hjemlandet kan få vurdert sin realkompetanse og avdekke eventuelle behov for restopplæring i forhold til norske krav, vil være av vesentlig betydning for riktig utnyttelse av denne arbeidskraften.

Yrkesvalg er ofte påvirket av arbeidsmulighetene på hjemstedet. Etter- og videreutdanning vil for det store flertall være mer motiverende enn omskolering. Kravet til kompetansefornyelse kommer tidligere i yrkeskarrieren enn før. Det stiller økte krav til å kunne kombinere undervisning med lønnet arbeid og omsorg for barn. Det blir da viktig at det er samsvar mellom både den grunnleggende fagopplæring og de kompetansehevende tilbud som gis i kommunen og lokalt arbeidslivs behov.

Internasjonalt samarbeid innen FoU og utdanning er en av de beste måter å redusere de problemer landegrensene skaper. Det gir mulighet på begge sider til å utnytte kunnskap og kompetanse i så vel sterkere økonomisk som sosial og kulturell integrasjon. Ut fra den posisjon Sør-Varanger er tillagt som nasjonalt brohode mot Nordvest-Russland bør forholdene ikke bare legges til rette for kompetansebygging i forhold til Russland generelt, men også for samarbeidende FoU-miljø.

Målet for den kommunale innsatsen innen området kompetansebygging skal i planperioden være:

- **Opplærings- og utdanningsstrukturen må tilpasses næringsstrukturen og så langt som mulig være i forkant av den type arbeidskraft som etterspørres**
- **Stimulere til kartlegging av kompetanse og utdanningsbehov i lokalt næringsliv**
- **En videregående skole med fullstendig undervisningstilbud innen fag som særlig etterspørres av lokalt næringsliv**
- **Gjennom Kirkenes Kompetansesenter videreutvikle nettverk til, og kurstilbud fra, eksterne undervisningsinstitusjoner**
- **Styrke Kirkenes Kompetansesenters posisjon som tilbyder av kunnskap om russiske forhold, også til et eksternt marked**
- **Utvikle bruken av ”det virtuelle klasserom”**
- **Utnytte de muligheter kompetansereformen gir til å igangsette prosjekter og forsøk**
- **Samarbeide med fylkeskommunens godkjenningssentral for realkompetanse og OPUS om tilrettelagt tilleggsutdanning for utenlandsk arbeidskraft**
- **Stimulere offentlig virksomhet og det private næringsliv til å inngå lærlingekontrakter**
- **Trekke FoU-miljø til kommunen, bl.a. i samarbeid med Svanhovd Miljøsentre og SIVA/Kirkenes Næringshage**
- **I samarbeid med internasjonale fagmiljø på universitets- og høyskolenivå etablere et multilateralt Barentsinstitutt for forskning og utdanning**

RETNINGSLINJER OG MÅL FOR AREALFORVALTNINGEN

Med de befolkningsmål som legges til grunn i kommuneplanen vil det være behov for å lokalisere og utforme nye boligareal og ta hensyn til økt bruk av fritids- og friluftarealer, parallelt med nye næringsareal.

Arealpolitikken skal bygge på overordnede nasjonale mål og prinsipper som sikrer en bærekraftig forvaltning av natur, kommunes naturressurser og vår felles kulturarv. Kommunestyret la under sak 0133/02 følgende føringer for kommuneplanens arealdel:

- *Det skal lages en samlet arealplan for hele kommunen*
- *Arealplanen skal bygge på de hovedmål som er vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel*
- *Arealdisponeringen skal legge til rette for vekst, både gjennom fortetting og bruk av nye areal*
- *Kommunens ødemarksområder skal videreføres på en slik måte at utmarks- og reiselivsnæring (lokale næringer) blir ivaretatt*
- *Det skal avsettes areal for næringslivets behov i alle deler av kommunen*
- *Nye næringsareal skal fortrinnsvis lokaliseres i nærheten av eksisterende areal til samme formål*
- *Eksisterende tettsteder skal utvikles videre som attraktive boområder*
- *Det skal settes av områder for spredt bolig- og fritidsbebyggelse utenfor tettstedene, der dette ikke kommer i konflikt med andre interesser*
- *Ny fritidsbebyggelse skal fortrinnsvis planlegges i tilknytning til eksisterende hytteområder*
- *Ved lokalisering av områder for fritidsbebyggelse skal det tas hensyn til tilknytning til eksisterende vegnett og scooterløyper. Det skal planlegges parkeringsarealer ved veg ved etablering av nye hytteområder*
- *Gangveger langs riksveg skal prioriteres i tilknytning til tettsteder i distriktene*
- *Scooterløypenettet skal revideres, og ses i sammenheng med eksisterende og planlagt fritidsbebyggelse*

Ved utarbeidelse av reguleringsplaner skal det legges vekt på forholdet mellom bygg og uteareal, adkomst, vann og avløp. Det skal også tas hensyn til områdets naturlige vegetasjon og kulturhistoriske kvaliteter. Planene skal sørge for at bygg blir tilpasset landskapet, og at det blir tatt hensyn til visuell fjernvirkning.

I forskrift til reguleringsplanene skal det tas inn krav som sikrer at de estetiske retningslinjer blir gjort gjeldende for planområdet.

Ved spredt bolig- og fritidsbebyggelse i distriktene skal eksisterende avkjørsler fra offentlig veg brukes så langt som mulig.

RETNINGSLINJER OG MÅL FOR KOMMUNAL ORGANISERING OG TJENESTEPRODUKSJON

En velfungerende kommuneorganisasjon er et av de viktigste virkemidler for å utvikle Sør-Varanger-samfunnet i samsvar med kommuneplanens mål. Dette gjelder så vel politisk som administrativt. Gjennomføring av planen krever vilje til prioritering, endringsdyktighet, at organisasjonen har den kompetanse som til en hver tid kreves, og at tempo tilpasses de økonomiske realiteter.

Gjennom lovverket styrer Staten hvilke myndighetsoppgaver som skal utføres av det enkelte forvaltningsorgan. Kommunen er pålagt å utføre en rekke kjerneoppgaver som ikke er spesielt omtalt i kommuneplanen. Disse vil likevel komme frem i sektorplaner, handlingsprogram, økonomiplan, årsbudsjett og virksomhetsplaner.

Kommunen er den viktigste tjenesteyter for innbyggerne. Volum og kvalitet på produksjonen får da direkte betydning i den enkeltes hverdag. Samtidig vil det være ulike oppfatninger i befolkningen av hva som bør være et alminnelig servicenivå og om individuelle behov blir dekket. Et for stort gap mellom befolkningens forventninger og kommunens tilbud er kime til frustrasjon og politikerforakt.

Innbyggerne skal ha realistiske forventninger til hva kommunen kan gi av tilbud. Kommunal tjenesteproduksjon må derfor baseres på at brukerne er kjent med hva kommunen kan tilfredsstillende av behov.

Sør-Varanger kommune skal legge følgende mål og retningslinjer til grunn for sin organisasjonsutvikling:

- Vi skal gjøre de rette tingene på riktig måte og til lavest mulig kostnad
- Tjenestene skal minimum oppfylle formelle krav gitt i lov eller forskrift
- Styrke brukermedvirkningen i utforming av tjenestene
- Det skal utarbeides service-erklæringer for de enkelte virksomhetsområder
- Utnytte IKT som støtte for styring, produksjon og samhandling internt, og i dialog med befolkningen
- Økt mål- og resultatstyring
- Utvikle helhetssyn og samordningskultur i organisasjonen
- Likestilling mellom kjønnene og en aktiv politikk for å integrere funksjonshemmede og personer med fremmed bakgrunn i organisasjonen
- En lønnspolitikk som sikrer at kvalifisert personell rekrutteres og beholdes
- Avsette ressurser til opplæring og kompetanseheving som gir de ansatte muligheter til å utføre sine oppgaver til beste for lokalsamfunnet
- En effektivitet i drift og vedlikehold som utgjør et klart alternativ til konkurranseutsetting
- Kontinuerlig vurdere interkommunale løsninger og foretaksdannelser, der dette anses fordelaktig og kostnadseffektivt for brukerne

VEGEN VIDERE

I de foregående kapitler er kommunens politiske visjon og hovedmål beskrevet. Det er gjort rede for en del rammebetingelser, og gitt en nærmere beskrivelse av de områder som skal ha særlig prioritet. Sammen med de arealmessige rammebetingelser gir disse føringer grunnlaget for kommunens *samlede* planlegging og langsiktige utvikling.

For at kommuneplanens mål, strategier og tiltak skal gjøres operasjonelle, må disse utvikles og konkretiseres videre gjennom kommunens øvrige plansystem, innenfor det økonomiske og øvrige handlingsrom Sør-Varanger kommune til en hver tid har.

Tidsperspektivet i kommuneplanen er 12 år. I perioden vil det sikkert komme innspill om nye tiltak, samtidig som det kan oppstå behov for å endre innbyrdes prioritering og gjennomføringstakt for de oppgaver som er beskrevet i planen. Det blir da viktig å ha en planberedskap og god politisk målstyring som sikrer at kursen alltid innrettes mot å nå hovedmålet. Ved å fange opp endringer og avvik på et tidlig tidspunkt vil kommunen kunne korrigere kursen tidsnok til å kunne iverksette tiltak, og fokus på hovedmålet opprettholdes.

Økonomiplanen vil være det viktigste redskap for å binde sammen kommuneplanens langsiktige mål med de kortsiktige tiltak og prioriteringer. Det vil også være nødvendig, med grunnlag i vedtatt kommuneplan, å følge opp enkelte tjenesteområder med mer detaljerte plan-dokument, som sektor- og handlingsplaner. Her konkretiseres tiltak som gjøres til gjenstand for prioritering i økonomiplanen, både når det gjelder innhold, gjennomføringstempo og kalkulerte kostnader.

Ut fra de prioriteringer som følger av kommuneplanen vil det være nødvendig å revidere eller igangsette et mer detaljert planarbeid på følgende områder:

- Plan for ivaretagelse av funksjonshemmedes rettigheter i forhold til likeverd og tilgjengelighet
- Kommunal informasjons- og markedsføringsplan
- Plan for samfunnsberedskap
- Vann- og avløpsplan
- Program for barnehage- og grunnskoleutbygging
- Barne- og ungdomsplan
- Plan for kommunalt helsevern
- Plan for idrett, mosjon og friluftsliv
- Grønt-plan

Status for gjennomføringen skal følges opp gjennom administrasjonens årsmeldinger og annen rapportering til de politiske organ.

OVERSIKTER, TABELLER OG STATISTISKE VEDLEGG

Intensjonen er at selve kommuneplandokumentet ikke skal fylles med for mange tall, diagrammer og tabeller med eldre materiale, som blir oppfattet mer og mer uaktuelt jo lenger ut i planperioden vi kommer. I stedet ser vi for oss at dette bakgrunnsstoff samles i et vedlegg, og at det opprettes en ”databank” som årlig gir ut ”ferske” tall som oppdaterer tidligere utgitt materiale på en form som gjør det mulig for hver enkelt bruker av kommuneplanen å ajourføre.

